

Катерина ГОНЧАР

**ДО ПИТАННЯ
ПРО ОБРАЗОТВОРЧИЙ ФОЛЬКЛОР
Репрезентація кураторських
і виставкових проєктів**

Зі здобуттям Україною незалежності відбулись зміни у всіх сферах життя українського народу, зокрема культурі та мистецтві. Вільні від ідеологічного тиску радянських часів художники почали реалізовувати творчі інтенції долучившись до світових мистецьких процесів. Але закриття більшості підприємств художньої промисловості, які забезпечували митців робочими місцями, відсутність державного фінансування мистецької сфери та потреба в міжнародній інтеграції українського мистецтва призвели до формування нових підходів у його розвитку. Вибудовувалися нові концепції організації та проведення художніх виставок, симпозіумів, семінарів, конференцій тощо із врахуванням запитів суспільства, що слугувало імпульсом для зміни тенденцій у декоративно-прикладному мистецтві, що активізували розвиток образотворчого фольклору. Як явище, образотворчий фольклор сформувався на перетині народного та професійного мистецтва, його основою є глибокий зміст селянської культури, а формою репрезентації — вироби або арт-об'єкти, створені завдяки новим арт-практикам. Полем функціонування образотворчого фольклору стали виставкові та музейні зали, фестивалі мистецтв і етнічні фестивалі, симпозіуми скла та кераміки, трієнале текстилю, покази мод тощо. Цей процес очолюють куратори, які розробляють концепцію виставки та ставлять перед художниками завдання, орієнтовані на традиції народного мистецтва чи новації у ньому. Куратор стає одним з головних рушіїв прогресу цієї сфери творчої діяльності у художньому просторі країни.

Виставки, що проводились Спілкою художників України за радянських часів, демонстрували переваги творчого методу соцреалізму, натомість початок перебудови відкрив для митців нові можливості, почали налагоджуватись контакти з європейськими країнами, з'явилась можливість українським художникам виставляти свої твори закордоном, брати участь у міжнародних виставках та симпозіумах. Це призвело до поживавлення мистецьких рухів, активізації

творчого пошуку. В кінці 1980-х в Україні організовано і проведено перші симпозиуми з художнього скла, кераміки, згодом текстилю.

Як зазначив ідеолог і засновник Міжнародних симпозиумів скла (Львів), художник А. Бокотей, відомий своїми новітніми творчо-експериментальними методами у формуванні та декоруванні виробів зі скла, саме участь у закордонних симпозиумах надихнула його на започаткування подібної практики в Україні. Це стало наймасштабнішою подією у цій галузі і культурному житті України. У цих симпозиумах беруть участь професійні художники різних країн, демонструючи свої здобутки у цьому виді мистецтва. Завдяки їх праці пліч-опліч з українськими колегами, відбувається взаємообмін знаннями і досягненнями, творчими новаціями, технічними прийомами, що сприяє збагаченню мови склярства. Завдяки регулярності проведення симпозиумів зібрано велику колекцію виробів (понад 300), яка стала в основі заснування «Музею художнього скла». Не зважаючи на скрутну ситуацію, пов'язану з закриттям більшості заводів художнього скла в Україні, симпозиуми сприяють подальшому розвитку старовинної техніки гутного скла на професійному рівні та утвердженню української самобутньої школи склярства у світі.

Перший Міжнародний Симпозиум гутного скла відбувся за ініціативи А. Бокотея в Львові 1989 р., організований Спільною художників СРСР, Львівською організацією СХУ, Художніми фондами СРСР і УРСР. Його учасниками стали 48 художників з України, Росії, Грузії, Литви, Латвії, Естонії, Чехії, США, Фінляндії та ін. [1, с. 74]. За умовами Першого симпозиуму (1989), твори, виготовлені його учасниками, залишаються власністю міста, і на сьогодні вони складають основу експозиції Музею Художнього скла у Львові. Враховуючи величезне значення симпозиуму для розвитку художнього скла, його проведення у Львові стало періодичним — що три роки: у 1992, 1995, 1998, 2001, 2004, 2007, 2010 та 2013 рр. Географія учасників постійно збільшується, на загаль за неповних двадцять років участь у симпозиумах взяли понад 200 відомих митців і стільки ж арт-критиків, галеристів, працівників музеїв із 27 країн світу [2]. За роки проведення симпозиумів розширилась і його програма — включені обговорення, конференції, форум, проводились перформанси та майстер-класи. Також започатковано студентські міні-симпозиуми, на яких співпрацює молодь із десяти країн Європи [2], що дає можливість не лише продемонструвати свої вміння у цій галузі, налагодити міжнародні зв'язки, а й наживо бачити процес створення виробів визначними митцями. Зокрема 6-й Міжнародний симпозиум гутного скла (2004) розпочався у Варшаві (Польща), де була відкрита виставка колекції Львівського музею скла в залах Історичного музею Варшави [1].

Сприяючи поживленню мистецтва художньої кераміки були започатковані симпозиуми керамістів. Перший симпозиум гончарства проведено в 1989 р.

Державним музеєм-заповідником українського гончарства в Опішні Полтавської обл. під головуванням його директора О.Пошивайла [3]. на базі Полонського фарфорового заводу (Хмельницька обл.) 1993 р. відбувся симпозіум художньої кераміки організований А.Ботановою та М.Козаком, серед його учасників Л. Богинський, О. Міловзоров, Н. Ісупова [4, с. 286]. Важливою подією стали транснаціональні симпозіуми «раку»-кераміки в Охтирці Сумської обл. 1994–2001 рр., засновані білоруським керамістом Г. Протасовим [4, с. 287], що сприяло поширенню в Україні старовинного японського ремесла та привнесення у місцеві традиції кераміки нових засобів виразності. Результатом симпозіумів стали виставки проведені в Охтирці, Сумах, Києві.

Осередок традиційного народного гончарства Опішня став базою для здійснення мистецьких пошуків у художній кераміці, що мали на меті відкрити нові грані цього ремесла. Проведені тут 1997–1999 симпозіуми «Поезія гончарства на майданах і в парках України», спрямовані автором та одним із організаторів О.Пошивайлом, куратором Т.Зіненко на творення монументальної кераміки (скульптури). Це був новий напрям сучасної кераміки оснований на синтезі народних традицій та професійного мистецтва, що в результаті призвів до втілення розмаїтих інтенції митців у монументальних формах кераміки, пластичних об'єктах. Серед учасників Першого всеукраїнського симпозіум монументальної керамічної скульптури (1997) були Л.Богинський, С.Радько, О.Перець, С.Маргарян, В.Омельяненко та ін. Визначним твором симпозіуму стала робота В.Омельяненка «Український Лев при двох головах» [там само]. Наступний симпозіум в Опішні відбувся 1998 р., в якому взяли участь М.Пошивайло, Л.Богинський, С.Радько, А.Ільїнський, Я.Славінський, С.Журавльов, Г.Міміношвілі, С.Козак, В.Оврах та ін. Одним із високохудожніх зразків монументальної кераміки став твір В.Онищенка «Материнство». На Третньому симпозіумі (1999 р.) оригінальні роботи представили В.Гудак, П.Печорний, М.Теліженко, М.Ткач, неординарним підходом позначені твори С.Радька «Одинока скульптура матері», Т.Левківа, «Біломорканал». симпозіум засвідчив невичерпність творчих можливостей української кераміки й українського мистецтва [5]. В 2000 р. відбувся Перший національний симпозіум гончарства «Опішне '2000», серед художників, що прийняли участь у ньому М.Малишко, О.Бабак, О.Безпалків та ін. В 2001 р. симпозіум став заключним в цій серії. Варто зауважити, що всі симпозіуми, що відбувались на базі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішньому, а також супутні їм конференції, великою мірою сприяли збудженню творчої уяви митців та зародженню нових ідей у репрезентації традиційного народного мистецтва кераміки. Співпраця народних майстрів та професійних художників показала, що українське народне мистецтво, зокрема кераміка, відкрите до новацій,

що наше первинне мистецтво не просто «існує», а творить нові форми, знаходить нові образи, освоює нові можливості свого втілення [6].

Симпозіумний рух в галузі української кераміки набув свого продовження в місті Слов'янськ Донецької обл. Автором цієї ідеї був В. Левіт президент Українського керамічного товариства, а куратором Т. Зіненко. Перший симпозіум організовано в 2001 р. на базі підприємства «Глини Донбасу», учасникам запропоновано втілити своє розуміння «Слова о полку Ігоревім», акцентуючись на подіях, що відбувалися на території Слов'янська. Підсумком цієї творчої праці стали 22 скульптурні композиції з кераміки, які прикрасили місто. В них органічно поєдналися вікові традиції техніки цього ремесла і новітні формотворчі принципи. Наступний симпозіум відбувся 2005 р. під назвою «Соборна Україна», його учасниками стали 27 художників та 10 студентів вузів [4, с. 287]. Цей проект був спрямований на впровадження експериментальних художніх розробок у виробництво на основі високоякісних донецьких глин. У 2010 р. проведено наступний Всеукраїнський симпозіум «Україна соборна», його учасники готували по три твори в жанрі паркової скульптури на теми — «Згадуючи дитинство», «Людина і море», «Дорогами історії: 825 років Слова о полку Ігоревім». У 2009 поблизу Полтави проведено симпозіум палаючої керамічної скульптури, який також носив всеукраїнський характер, серед митців-учасників були В. Вільковський, М. Росул, А. Собянін, О. Мірошніченко, О. Перець та ін.

З 2010 р. щорічно в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному започатковано нову серію «Інтерсимпозіумів», концепцією яких передбачено рівну участь українських та зарубіжних художників, а відтак поєднання національних традицій та здобутків світового мистецтва в галузі художньої кераміки [4, с. 288]. За п'ять років проведення симпозіумів (2010–2014), їх учасниками стали керамісти з Литви, Латвії, Грузії, Азербайджану, Болгарії, Білорусії, Німеччини, Норвегії, Польщі, Росії, та інші. Їх тема і завдання визначалася кураторами-художниками, в рамках симпозіуму проводилися творчі виставки, майстер-класи, різні мистецькі-проекти, національний фестиваль гончарства. Таким чином симпозіуми допомагають заявити про українську кераміку на світовому рівні, підтримати інноваційні процеси у цьому виді мистецтва, стали комунікативною платформою у взаємовпливі традицій між українськими та зарубіжними майстрами.

Художній текстиль як галузь українського декоративного-прикладного мистецтва, розвивався у традиційному руслі, але зі зміною мистецьких пріоритетів в кінці ХХ ст., посилення впливу європейських і світових мистецьких процесів у цій сфері, став відкритим до інновацій. Це зосередило увагу художників на сучасних можливостях художнього текстилю, нових, не характерних для даного ремесла техніках і матеріалах. Прослідкувати інновації у художньому

текстилі дали змогу започатковані мистецькі проекти — Перша республіканська виставка текстилю малих форм (1989–1990), «Презентація» (1994, 1997, Хмельницький), Міжнародна бієнале художнього текстилю «Скіфія» (1996–2014, Херсон), бієнале «Текстильний шал» (1997–2007, Львів), Всеукраїнська трієнале художнього текстилю (2004–2013, Київ), Міжнародний молодіжний симпозіум художнього текстилю Архе-НиткаНово (2006, Львів) [7].

Твори експоновані на виставці «Текстиль малих форм» вирізнялися новими технічними прийомами у створенні образу, це розріджене ткацтво, високий рельєф, об'ємні форми у стилі «реді-мейд», змішані техніки тощо, використовувалися нетипові для ремесла матеріали — пагони рослин, папір, целофан, шкіра, хутро і т. д. [7, с. 114]. Все це надавало можливість митцям відійти від усталених традицій і апробувати нові принципи, які б розвивали інновації у текстилі, а відтак виокремлюючись у новий напрям — образотворчий фольклор. Ці ж тенденції спостерігаються і у проекті, що об'єднав під однією назвою конференцію і виставку «Презентація '94», що відбулися у Хмельницькому Художньому музеї. Метою виставки була репрезентація вільного у творчому пошуку розпис (батики), який відстоює право на експеримент стосовно підходів до розв'язання естетичних та технологічних завдань. Їх вирішували в ужиткових виробках, декоративних панно. Учасники виставки Н. Дяченко-Забашта, Т. Мисковець, Т. Кисельова, Г. Забашта, Т. Печенюк, О. Майданець, А. Борисенко та інші експериментували з орнаментальними структурами, сюжетно-фантазійними композиціями, розставляючи свої акценти у ритміці композиції, виразності та динаміці форм, звучанні контрастів [8]. Наступна «Презентація» пройшла 1997 р. Ці дві виставки продемонстрували прагнення митців до пошуку нових образних рішень, збагачення мови батику та репрезентації його як складової української сучасної культури. Підтвердження цьому є твори О. Потієвської «Подорож Чумацьким шляхом», В. Дубовик «Безкінечник», І. тернавської «Віршування», Н. Максимової «Напередодні зустрічі», О. Дробахи «Рожева композиція» та ін.

Перший міжнародний симпозіум та виставка з художнього текстилю в Україні «Скіфія» започатковано 1996 р. у Херсоні. Це проект організовано як бієнале з широкою програмою і вперше переставлений на європейському рівні. У ньому поєднано освітні програми, показ моди (art to wear), виставки культурного спадку українських та зарубіжних митців, їх майстер-класи та пленер, творчі обміни. В межах десяти симпозіумів брали участь представники 43 країн. Організатори бієнале А. Єгорова та А. Шнайдер провадили ідею репрезентації художнього текстилю України на тлі світових тенденцій у цій сфері, а також збагачення національних традицій. Тому орієнтувалися на міжнародні напрямки текстилю — тканини («Art Fabric») та волокна («Fiber Art»), що включали рукотворний папір, плетіння, аплікацію, повсть, квілт, шиборі,

бати́к, вишивку, бісер, об'ємний текстиль, інсталяцію, новітні технології. На виставці експонуються твори українських і зарубіжних учасників, виконані з врахуванням сучасних світових тенденцій художнього текстилю. Це не лише репрезентує широкий пласт культур, а й акумулює досвід професійних майстрів.

Ще одним проектом, направленим на впровадження новацій в сфері художнього текстилю стала бієнале тематичних виставок «Текстильний шал» (Львів). Ідея куратора бієнале Г. Кусько полягала стильовій модернізації текстилю, через розкутість та безпосередність творчого експерименту, стверджувати його нову естетику. Це відобразилося у темах кожної з виставок: «Через експеримент — до образу» (1997), «Індустріальний шарм — у мануальний текстиль» (1999), «Лялька» (2001), «Живий текстиль або руками рухати» (2003) [7, с. 115]. Таким чином у було створено «експериментально-візуальну платформу» для активізації творчих інтенцій митців у розвитку «нетрадиційного» текстилю. Після четвертого бієнале з'явилась паралельна назва «текстилізм», що відповідала ідеї наступного бієнале, організатори якого шукали нові грані інноваційної творчості [9].

З 2004 р. в залах Національної Спілки художників України (Київ) проводиться Всеукраїнська Триєнале художнього текстилю. Її мета — пошук актуальних тенденцій в галузі художнього текстилю. З. Чегусова як куратор створила багатовекторну й представницьку імпрезу, котра як один із напрямків презентувала інноваційні форми текстильного мистецтва [7, с. 115]. Триєнале — найбільший проект в сфері художнього текстилю України, дає змогу оцінити всі тенденції, напрямки художнього текстилю. На виставці репрезентовано як традиції так і сучасні тенденції у формі авторського текстилю, інсталяцій, текстильної пластики, асамбляжів, об'ємно-просторових робіт. Митцями використовувалися «облагороджені» естетично «нематеріали» текстилю, як рукотворний папір, поліетилен, листя і гілки дерев, трави, пір'я птахів тощо. Наприклад Першу премію на Першому триєнале отримала інсталяція «Гойдалка» Н. Пікуш (Київ), що була сконструйована з дванадцяти бердо — елементів старовинного ткацького верстата, який у XIX — на початку XX ст. можна було побачити чи не в кожній українській сільській хаті.

Друга Триєнале «Художній текстиль — складова національно-культурного простору (переосмислення традицій та пошук сучасного національного стилю)» відбулась 2007 р. Кращою роботою визнано твір виконаний в техніці різного ткацтва «Решето всесвіту» львівської художниці Ольги Парути-Вітрук [10]. В рамках виставки куратори З. Чегусова і Т. Печенюк запланували провести молодіжну триєнале, на якій представлено роботи студентів вищих мистецьких закладів України. Місцем проведення стала галерея «Дім Миколи» (Київ), а ідеєю — «костюм — форма — образ», запропонованою організаторами Г. Забаштою та Н. Дяченко-Забаштою.

В 2010 р. під девізом «Відчуття часу. Ренесанс «Рукотворення» проведено Третю триєнале художнього текстилю, метою якої був пошук форм нової чуттєвості світу. На виставці експонувалися 160 творів 90 учасників А. Жоголь, Н. Борисенко, А. Борисенко, Н. Пікуш, Т. Кисельова, Н. Гронська, М. Базак (Київ), О. Парута-Вітрук, Н. Шимін, В. Ганкевич, Т. Печенюк, Г. Кусько (Львів), О. Леваданий (Полтава), Б. Губаль (Івано-Франківськ), А. Шнайдер, Ю. Шнайдер (Херсон), М. Чурлу (Сімферополь) та ін. Вони демонстрували розмаїття авторських стилів і напрямків, широту тематичного діапазону і глибину символічно-філософських підтекстів разом зі спробою митців відходу від стандартних смаків в сучасному суспільстві, що значно змінює звичне уявлення глядачів про мистецтво текстилю [11].

В останнє десятиліття відбувались й інші, локальні текстильні проекти, серед яких — ЛьвівАртТекстиль, метою якого було показати львівську текстильну школа за межами міста. на виставці репрезентовано роботи різних поколінь майстрів у традиційній і інноваційній формі: gobelen (О. Риботицька, В. Ганкевич, А. Квасниця, М. Стрільчук), «батикий» розпис, аплікація, панно, виконані у різноманітних текстильних техніках. «волокняно-клеєвий», «ручно-черпаний папір», інсталяції, «валяння» та роботи в авторських техніках. «ЛьвівАртТекстиль» відбувся і в 2012 р. у Києві, організований Музеєм Сучасного мистецтва. Його учасники — О. Парута, Т. Печенюк, А. Попова В. Дубовик, М. Тіменик, Н. Кука, Т. Барабаш, А. Савченко, Ю. Булич, О. Борисова, Н. Шимін та інші.

У залах Музею сучасного мистецтва України відбулася виставка «Новітній арт-текстиль України», організована у співпраці з Українською секцією Міжнародної організації арт-критиків АІСА. Для її реалізації було запрошено 32 митці-реформатори у художньому текстилі з різних міст України (Києва, Львова, Харкова, Полтави, Черкас, Вінниці, Чернігова, Івано-Франківська, Луцька, Херсона), які представили 90 творів. Як зазначила один з авторів експозиції З Чегусова, на виставці очевидна багатогранність характеру новітнього арт-текстилю, який синкретично поєднує в собі засоби художньої виразності майже всіх видів сучасного візуального мистецтва [12].

На відміну від текстилю, кераміки, скла, в інших видах декоративно-прикладного мистецтва рідко відбуваються проекти всеукраїнського масштабу. Проект, присвячений такому давньому виду декоративно прикладного мистецтва, як художня обробка дерева, відбувся в 2005 р. Він демонструє феномен української дерев'яної скульптури, починаючи з XVIII ст. і закінчуючи сьогоденням і склав основу проекту «Українське дерево», що відбувся в Палаці мистецтв «Український Дім» (Київ). Представлена сакральна скульптура, народних майстрів та сучасних художників, що працюють в дереві — М. Степанова, Г. Іванової, О. Рідного, М. Малишка, Р. Петрука. Ідея — В. Сахарука. Проект «Українське дерево» об'єднав гурт митців, що працюють у руслі народних

традицій та уявлень. Концепція проекту дала можливість засвідчити близькість творчого мислення в минулому і в наш час. Виставка охопила різні регіони України. Очевидні прикмети українності — зв'язок із народною архітектурою, побутом, сакральними уявленнями, своєрідність обробки дерева, його фактури і текстури — кореспондуються з назвою виставки «Українське дерево» [13].

Кураторські проекти двох останніх десятиліть, що відбувались та продовжують відбуватись в Україні мають величезне значення для розвитку сучасного декоративного мистецтва. Впливові проекти — симпозиуми гутного скла у Львові, який відбувається вже більше двадцяти років, керамічні симпозиуми, що проходять в традиційних керамічних осередках в Опішні та Слов'янську, масштабні текстильні проекти, що існують з середини 1990-х на Півдні — «Скіфія» та на Заході України «Текстильний шал», та найбільший проект в галузі художнього текстилю — Всеукраїнська триєнале у Києві, дають можливість традиційним видам декоративно-прикладного мистецтва апробувати себе в інноваційних формах, набувши нового змісту та сформувавши новий різновид мистецтва — образотворчий фольклор. Це явище сьогодні актин розвивається на тлі й інших ремесел. Проекти, присвячені художньому дереву — «Українське дерево» в Українському Домі та організована виставка Національним музеєм українського народного декоративного мистецтва «Сили деревесні» та ін. менші за масштабом, проте знакові проекти відіграють величезну роль у формуванні іміджу сучасного декоративного мистецтва України. Творчі завдання, що їх ставлять куратори перед учасниками стимулюють художників на створення творів, що поєднують традицію та інноваційні знахідки. Подібні проекти допомагають поширенню нових тенденцій, стимулюють художників до пошуку нових ідей. За допомогою них, звичним явищем стало використання нових матеріалів, зникненню рамок та умовностей в декоративно-прикладному мистецтві. І, водночас, такі симпозиуми, виставки сприяють збереження традицій та давніх технологій, допомагають тримати зв'язок з народною традицією, адже, маючи на меті презентацію Українського сучасного декоративно-ужиткового мистецтва в Україні та світі, перед ними лежить завдання і збереження національної складової. До народного традиційного мистецтва звертаються і організатори проектів актуального мистецтва, що пропонують учасникам переосмислити національні культурні символи в своїх роботах. Такі фундації, як ПінчукАрт центра, Гоголь-фест, приватні галереї, зокрема «Я Галерея» та інші пропонують зовсім інший погляд на народне мистецтво, який, надає ще один шлях для трансформації народних традицій.

1. Голубець О. Унікальна колекція гутного скла // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія: Зб. наук. праць. — К., 2008. — Вип. 4/5. — С. 72–80.
2. Козирева Т. Скляних справ майстер: Андрій Бокотей: «Час збирати каміння ще

- не настав» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/>
3. *Зінченко Т.* Перший монументальний (Про перший симпозиум монументальної кераміки в Опішні «Поезія гончарства на майданах і в парках України» (Опішне '1997) з нагоди його десятиліття) // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія: Зб. наук. праць. — К., 2006. — Вип. 3. — С. 94.
 4. *Зінченко Т.* Симпозиуми художньої кераміки в Україні: Світова проекція на український ґрунт // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки (Мистецькі обрії '2012). — К., 2012. — Вип. 4 (14/15). — С. 286–289.
 5. *Ханко О.* Утвердження української монументальної кераміки // Образотв. мистец. — 1998. — № 2. — С. 61.
 6. *Ханко О.* Явище українського образотворення // Образотв. мистец. — 1998. — № 1. — С. 8.
 7. *Кусько Г.* Сучасний український текстиль: Еволюція, досвід, перспективи // Студії мистецтвознавчі. — 2009. — № 1. — С. 113–117.
 8. *Чегусова З.* Професійне декоративне мистецтво // Історія українського мистецтва: У 5 т. — К., 2007. — Т. 5: Мистецтво ХХ століття. — С. 911.
 9. *Печенюк Т.* Шаліли, шаліємо, чи будемо шаліти далі? (До питання новацій у сучасному художньому текстилі) // Студії мистецтвознавчі. — 2009. — № 1. — С. 101.
 10. *Яковець И. А.* II Триєннале художественного текстиля в контексте сучасного професійного мистецтва // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Мистецтвознавство. Архитектура. — Х., 2008. — № 4. — С. 135–142.
 11. Відкриття III Всеукраїнської трієнали художнього текстилю [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.artukraine.com.ua/ukr/news/>
 12. *Чегусова З.* Нове звучання українського арт-текстилю в мистецькому просторі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/taym-aut/>
 13. Виставочна художня панорама 2005 року (Оглядова довідка за матеріалами преси) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/>

Анотація. У статті розглядаються особливості розвитку сучасних кураторських та виставкових проєктів, які репрезентують український образотворчий фольклор. Цей пласт українського мистецтва представлений сучасними художниками, для чийх творів характерно експериментування з формою, а їх зміст розкриває вітальність українського народного мистецтва.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности развития современных кураторских и выставочных проектов, представляющих украинский изобразительный фольклор. Этот пласт украинского искусства представлен современными художниками, для чьих произведений характерно экспериментирование с формой, а их содержание раскрывает витальность украинского народного искусства.

Summary. The article deals with the peculiarities of contemporary curatorial and exhibition projects, which represented Ukrainian traditional folklore. This layer Ukrainian art representing contemporary artists whose works marked an experiment in expression form and the content reveals the vitality of Ukrainian folk art.